

BESKIDI – TURISTIČNA REGIJA S SVOJEVRSTNIMI ZNAČILNOSTMI IN PROBLEMI**Jan Havrlant**

UDK: 911.3:338.48(234.372.4)

COBISS: 1.04

IZVLEČEK**Beskidi – turistična regija s svojevrstnimi značilnostmi in problemi**

Članek prinaša analizo evroregije Beskidi kot obmejne regije s težiščem na sedanjem stanju in razvoju na področju turizma. Obravnavana je tudi problematika opremljenosti regije s storitveno infrastrukturo. Poleg tega so predstavljene razvojne potrebe že obstoječih letoviških območij in središč, na osnovi terenskega dela pa so analizirane tudi možnosti in prioritete na področju razvoja turizma, počitniških dejavnosti in infrastrukture.

KLJUČNE BESEDE

turizem, evroregija Beskidi, rekreacija, regionalni razvoj.

ABSTRACT**The Beskydy Mountains – specific features and problems of the tourist area**

This paper presents an analysis of the Beskydy region as a frontier area and focuses on the current state as well as on the developments in the field of tourism. The paper also reflects functional utilization and provision of service infrastructure in the region. Furthermore, the paper outlines necessary developments of already existing resort areas and centres in the Beskydy euroregion and deals with prospects and priorities in the development of tourism, of holiday activities and infrastructure that are based on the evaluation of the field survey.

KEYWORDS

tourism, Beskydy Euroregion, recreation, regional development

AVTOR**Jan Havrlant**

Naziv: RNDr., CSc., univerzitetni diplomirani geograf

Naslov: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta Ostravské univerzity, 710 000 Ostrava, Hladnovská ul. 9, Czech Republic

E-mail pošta: havrlant@osu.cz

Faks, telefon.: 00420 69 624 1082, 9

Uvod. Predel Beskidov na obmejnem območju okrožij Frydek-Místek na Češkem in Čadca na Slovaškem ter južnega dela Šlezije na Poljskem je z več vidikov specifično območje. Naravnogeografsko enotno hribovje je razdeljeno med tri države. Z novo ustanovljeno evroregijo Beskidi je pridobilo nove možnosti za sodelovanje in povezovanje ter za regionalni razvoj nasploh.

Ob češko-slovaško-poljski meji izstopajo zadnja leta številni socio-ekonomski, ekološki, urbani, podjetniški, lastniški, obmejni in prometni problemi, ki vsi terjajo prednostno reševanje. Zaradi značaja in funkcije območja, ki je tudi po mednarodnih merilih visoko vrednoteno svojevrstno naravno okolje v neposrednem sosledstvu industrijske Ostravske in Gornje Šlezije, kot tudi njegovega širšega geografskega položaja je jasno, da primarne in sekundarne gospodarske dejavnosti ne morejo biti nosilci njegovega bodočega regionalnega razvoja.

Značilnosti regije. Rekreacijska funkcija regije temelji na ugodnih pogojih za smučanje in različne oblike pohodništva. V manjši meri so pomembni tudi kulturno-izobraževalni dogodki, zdraviliški turizem, lov, ribolov in druge dejavnosti. Izkoriščenost lokalnih potencialov omejuje vrsta objektivnih in subjektivnih dejavnikov, kot so na primer delna degradacija naravnih znamenitosti in režim vzdrževanja zaščitenih območij z omejenimi možnostmi preživetja prostega časa. Povrh tega storitvena infrastruktura ne spremlja razvoja turizma, še posebej v češko-slovaškem obmejnem delu evroregije, in tako ne prispeva k ustreznemu razvoju te regije.

Najboljše pogoje tako za letni kot za zimski turizem imajo poljska turistična središča Wisla, Ustrón, Szczyrk in dolina Sole pri kraju Żywiec. Na poljski strani je več prenočitvenih zmogljivosti kot na češki strani in so na višji kakovostni ravni. Tudi infrastrukturo je poljski del Beskidov bolj opremljen.

Turizem je, še posebej na poljsko-češkem obmejnem območju, zelo svojevrstnega značaja. Izrazito prevladuje »nakupovalni turizem«, ki je osredotočen predvsem na supermarkete, specializirane trgovine in stojnice vzdolž obeh

Slika 1: Na območju Beskidov so številne koče in počitniške hišice, razvite pa so različne oblike rekreacije (foto: Jan Havrlant).

strani meje. Tudi bencinske črpalke na poljski strani so zelo obiskane. Vendar »nakupovalni turizem« zaradi pospešene gradnje supermarketov na obeh straneh meje od konca devetdesetih let upada.

Ta vrsta kratkotrajnega turizma, ki traja le nekaj minut ali ur, je še posebej zacvetela sredi devetdesetih let, ko se je promet na najbolj prometnih mejnih prehodih Těšín in Chotěbuz-Cieszyn, kot tudi ob novo odprtih prehodih Horní Lištná-Leszne Gorne in Bukovec-Istebné za več kot štirikrat povečal. Na območju Šlezije je po letu 1995 češko-poljsko mejo prestopilo vsako leto 6,5 milijonov avtomobilov in nad 35 milijonov potnikov. Od tega je 3,7 milijona vozil in 26 milijonov potnikov mejo prestopilo na enem od mejnih prehodov v Beskidih (po podatkih obmejne policije). Sicer pa izjemno veliko število prehodov v Těšínu predstavlja velik prometni problem.

Povsem nova oblika turizma v evroregiji Beskidi je povezana s kolesarjenjem. Tako so že štirje novi mejni prehodi namenjeni izključno kolesarjem in pohodnikom. Vendar pa je stacionarni turizem v vsej regiji dokaj skromno razvit, saj večina turistov ostane le kratek čas.

Stacionarni turizem je še posebno pogost ob vodnih površinah, kot so Żywiecké, Oleśné in Baška, v zdraviliškem območju v dolini Sola in v bližini mesta Frýdek-Místek. Turisti v povprečju ostajajo dlje tudi za božič, veliko noč in v enotedenskih šolskih počitnicah. Najbolj obiskana smučarska središča na poljski strani so Szczyrk, Wisla in Ustrón, na slovaški stra-

ni Ošadnica-Velká Rača, na češki strani pa Staré Hamry-Bílá in Lomná.

Težave turističnih krajev v Evroregiji.

Analiza 23 turističnih krajev v Beskidih je kot razloge za kratko bivanje obiskovalcev izpostavila naslednje dejavnike:

- Nezadostna in razmeroma pomanjkljiva turistična infrastruktura, v glavnem kot posledica pomanjkanja kapitala, pa tudi iz tehničnih razlogov.
- Nezadostnost ali celo popolno pomanjkanje nekaterih nujnih storitev, socialnih, kulturnih, zabaviških in športnih dejavnosti, zdravstvene infrastrukture sprostitvenega in rehabilitacijskega značaja ter drugega, vključno z možnostmi za zabavo in športne aktivnosti za otroke.
- Pomanjkljivo vzdrževanje malih in srednje velikih storitvenih obratov in problem majhne uspešnosti podjetij.
- Posledica tega je pomanjkanje denarja, investicij in finančne pomoči za ustrezno vključevanje v mednarodno turistično industrijo, kar velja za območja v vseh treh državah, kjer stalno primanjkuje sredstev za razvoj novih in obstoječih turističnih središč.
- Probleme, izvirajoče iz neusklajenih interesov in odnosov med turistično industrijo, planiranjem in okoljem, je težko rešiti. Nasprotja so med lokalnimi potrebami, med želeno in potrebno preobrazbo obrobni in obmejnih območij, med inovativnim razvojem in odprtem območju turizmu in rekreaciji na eni strani ter zelo strogimi naravovarstvenimi omejitvami na drugi strani.
- Degradacija naravnega okolja, še posebej obsežnih gozdov v višjih predelih Moravsko-Šlezijskih Beskidov, zaradi emisij, kot tudi močno onesnaženje rek Olše, Kysuce in Visle ter njihovih pritokov z odpadkami iz industrijskih in kmetijskih obratov.
- Človeški dejavnik se kaže v podjetniški aktivnosti, profesionalnosti in etičnosti podjetnikov. Servisi na tem območju so pomanjkljivi in pogosto neakovostni zaradi želje po hitrem zaslužku, brez dolgoročnejših razmišljanj.

- Nizka profesionalna raven, še posebej pomanjkljivo znanje jezikov, ki je značilno za zaposlene v turistični dejavnosti.
- Raven trženja in managementa v turistični industriji je nizka. Pomanjkljiva je tudi uporaba modernih informacijskih in tehničnih sredstev, uporaba interneta, medijev in drugih informacijskih sredstev.
- V češkem in slovaškem delu evroregije vlada le majhen interes za zasebne dejavnosti na področju turistične industrije. Prebivalstvo ni zainteresirano ne za temeljne ne za posebne storitvene dejavnosti, vključno z gostinstvom in trgovino. Tisto prebivalstvo, ki kaže zanimanje za razvoj turizma, se v glavnem ukvarja le z oddajanjem prenočišč. To je ena najšibkejših točk v razvoju turizma.
- Prepreke povečuje tudi pomanjkanje propagande v tujini. Razen za največja zgoraj omenjena poljska turistična središča ter Frýdek Místek, Trinec in Oščadnice na Češkem velja, da večina turističnih središč še vedno nudi nezadostne informacije o možnostih za športne in rekreacijske aktivnosti v posameznih središčih in v njihovem zaledju. Turističnoinformacijski centri in potovalne agencije ponavadi delajo le preko vikenda in še to le v dvanajstih največjih središčih. Še zdaleč ne nudijo vseh potrebnih storitev, kot so takojšnje posredovanje nastanitev in podobno.
- Ugotovljeno je, da celo deset let družbenega prehoda ni pomembneje spremenilo odnosa turističnih organizacij in zasebnikov do obiskovalcev in da prebivalci sploh ne kažejo večjega zanimanja za delo v turizmu. Raziskava je tudi pokazala, da večine ne zanima dovolj, ali bodo turisti tudi v bodoče uporabljali njihove storitve. Neustrezen odnos do turistične dejavnosti neugodno vpliva tako na obiskovalce kot na domače prebivalstvo.

Zgoraj omenjeni človeški dejavnik je v veliki meri odvisen od mentalitete čeških in slovaških prebivalcev, od njihove skrbi za lastnino, kot tudi od specifičnega zgodovinskega in družbeno-političnega ter demografskega razvoja tega območja. Pripadniki mlajše generacije

se selijo v večja mesta industrijske aglomeracije Ostrave, v podeželskih podgorskih naseljih pa se večata število in delež starejšega prebivalstva. Logična posledica so že omenjeni razvojni trendi, ki se negativno odražajo tudi na turističnem gospodarstvu Beskidov.

V češkem in slovaškem delu evroregije so prisotni še nekateri drugi razvojni dejavniki. Med njimi velja izpostaviti zlasti privatizacijo turističnih zmogljivosti, ki še ni opravljena. Drugo dejstvo pa je, da sta državi v času, ko je turizem povsem prepuščen tržnemu gospodarstvu, do te gospodarske dejavnosti dokaj brezbržni.

V glavnem je prometna infrastruktura na poljsko-češko-slovaškem obmejnem območju zelo pomanjkljiva. Lokalne povezave s turističnimi središči so preobremenjene, zlasti v času vikendov in dopustov, poleg tega pa mednarodnih javnih prometnih povezav skorajda ni. Nekatere vasi nimajo sredstev niti za financiranje najnujnejših prevozov. Še najbolj ustrezna je prometna povezava, ki povezuje turistično območje Frýdland na Ostravici-Frýdek Místek z Ostravo.

Na Poljskem so resen problem nekvalitetne ceste. Pogosto so zaprte prav v času največjih potreb. Tudi takšni problemi sodijo med vzroke, da so turistična središča v Beskidih zasedena pretežno le v sezoni in je zanje na splošno značilna nizka zasedenost turističnih kapacitet, še zlasti spomladi in jeseni.

Sezonskost obiskov ni odvisna le od lokalnih možnosti za različne oblike turizma, tem-

Slika 2: Obmejno rekreacijsko območje Bílá-Makov-V. Karlovice z novo športnorekreacijsko infrastrukturo in nastanitvenimi zmogljivostmi (foto: Jan Havrlant).

Slika 3: Rekreativno območje Makov-Kasárna ob češko-slovaški meji z možnostmi za smučanje, pohodništvo, kolesarjenje in kmečki turizem (foto: Jan Havrlant).

več nanjo vpliva tudi dejstvo, da je v evroregiji le nekaj središč z bolj kakovostnimi hoteli, ki nudijo različne storitve tudi v času zunaj visoke sezone. Z izjemo turističnih območij Frýdlant-Malenovice in Ustroň-Wisla obratujejo druga večinoma samo v poletni (dolina Sole) ali samo v zimski sezoni (Szczyrk, Bílá-Stara Hamry, Oščadnica). Le izjemoma sta izraženi tako zimska kot poletna sezona (Morávka-Vísalaže), vendar gre v takem primeru za posledico velikega turističnega obiska ob koncu tedna iz bližnjih urbanih območij.

Sklep. Ne glede na vse naštetu ima evroregija Beskidi dobre potenciale za izvensezonske športne in počitniške dejavnosti, kot so plezanje, jadralno padalstvo in jahanje, za družinske počitnice ter za kmečki turizem. Med važne pogoje za to sodita izboljšana gostinska infrastruktura vključno s ponudbo domačih specialitet, ki bi temeljile na domači živinoreji, ter modernizacija objektov, ki pa bi morala upoštevati avtentično arhitekturo.

Odločilna za razvoj beskidske evroregije je poživitev čezmejnih stikov na vseh ravneh, kar bo omogočilo tesnejše sodelovanje na področju modernizacije in usklajenega razvoja pomanjkljivo razvitih storitvenih dejavnosti, vključno s specializirano trgovino in izposojanjem športne opreme. Nujno je tudi sodelovanje pri razvoju čezmejnih informacijskih sistemov in marketinga. Zelo važna je tudi preobrazba stanovanjske in stanovanjsko-produkcijske funk-

cije vaških občin v stanovanjsko-storitveno in rekreacijsko funkcijo.

Pomembni za nadaljnji turistični razvoj v regiji so obstoječi turistični objekti nekdanjih turističnih podjetij, na Poljskem tudi okrevališč in zdravilišč, v slovaškem in češkem delu pa zlasti zelo malo zasledena zasebna počitniška bivališča. Za Beskide bi bilo zelo ugodno tudi prekomejno povezovanje turističnih in še posebej smučarskih območij s sistemi žičnic ter središč z živahnim tujim turizmom ob možnosti prostega gibanja na obeh straneh meje.

Zaradi predvidenega vstopa vseh treh držav v Evropsko unijo je zaželeno iskanje rešitev za navedene probleme. Hribovska območja s posebnimi pogoji kot Ustroň-Wisla-Velká Čantorye-Nýdek, Oščadnica-Velká Rača-Zwardoň-Rajcza in Makov-Bílá imajo pogoje za takšen razvoj.

Po socialnih in gospodarskih spremembah v devetdesetih letih je jasno, da je turizem v Beskidih eden od pojavov, ki lahko pospeši gospodarski razvoj na tem, nekdanj slabo razvitem obmejnem območju. Nekateri zelo pomembni razvojni dejavniki so na primer vključevanje obmejnega prebivalstva v mala in srednje velika podjetja ter ustrezna raven trženja in managementa. Vrh tega bi znaten napredek regiji prinesli boljše dostopnost ter okrepitev prekomejnih stikov in sodelovanja. Uvajanje novih dejavnosti in razmah storitvenih dejavnosti naj bi bila spodbuda in perspektiva lokalnemu prebivalstvu in naj bi služila za temelj rasti življenske ravni, globalne gospodarske preobrazbe in splošnega razvoja te regije.

Prevod: dr. Mirko Pak

1. Havrlant, J. 1999: *Beskydy – Projekt transformace česko-slovensko-polské pohraniční oblasti cestovního ruchu*, KSGRR, PŘF. Ostravská univerzita. Ostrava.
2. *Sčítání lidu, domů a bytů. Okresní od. ČSÚ a SSÚ Frýdek-Místek a Čadca*, 1991.
3. *Tourism 1998. Information and Statistical Papers*. Central statistical office. Warszawa, 1999.